

Rädda Barnens svar på promemorian Språkplikt – deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

Rädda Barnen har fått tillfälle att yttra sig över regeringens förslag att införa en regel i socialtjänstlagen (2001:453) om krav på den enskilde att vid behov delta i grundutbildning i svenska för att ha rätt till försörjningsstöd. Rädda Barnen lämnar synpunkter utifrån ett barnrättsperspektiv och koncentrerar därför yttrandet kring hur förslaget bäst säkerställer barns rätt till skälig levnadsstandard och goda uppväxtvillkor.

Sammanfattning

Rädda Barnen

- avstyrker förslaget om att införa ett tillägg i socialtjänstlagen avseende deltagande i grundutbildning i svenska, det finns andra interventioner som ger större effekt än ytterligare detalj- och kravstyrning i socialtjänstlagen,
- tillstyrker förslaget om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att följa hur kommunerna tillämpar den nya bestämmelsen,
- anser att grundnivån inom föräldrapenningen måste höjas för att kompletterande försörjningsstöd inte ska behöva sökas,
- anser att barnets rättigheter enligt barnkonventionen behöver synliggöras i författningskommentaren till bestämmelsen.

Rädda Barnens synpunkter`

4.1 Behov av tillägg om språkplikt i socialtjänstlagen

Rädda Barnen avstyrker förslaget om att införa ett tillägg i socialtjänstlagen avseende deltagande i grundutbildning i svenska. Som framgår av promemorian var avsikten med socialtjänstlagen att det skulle vara en ramlag med stor möjlighet för kommunerna att utforma socialtjänsten efter egna förutsättningar och behov. Lagen ska ange vilka resultat som ska åstadkommas men i regel inte hur man ska uppnå detta. Med tiden har dock lagen alltmer tappat sin karaktär av ramlag då antalet bestämmelser har ökat betydligt i omfattning. Utredningen Framtidens socialtjänst har i uppdrag att göra en bred översyn av socialtjänstlagen och återställa lagen till en ramlag. Syftet är att stärka fokus på individen och de individuella behoven samt ge en ökad möjlighet att utgå från en helhetssyn. Rädda Barnen anser att det nu remitterade förslaget går stick i stäv mot det uppdraget och skickar delvis motstridiga budskap i hur socialtjänstlagen ska utvecklas. Rädda Barnen anser att den typ av detaljreglering som förslaget innebär är onödig då krav på deltagande i grundutbildning i svenska redan följer av rättspraxis (RÅ 1995 ref. 88) och Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1). Rädda Barnen kan också konstatera att många kommuner redan idag tillämpar en möjlighet för föräldrar att tillgodogöra sig svenska inom ramen för vad som kan anses krävas för att ”stå till arbetsmarknadens förfogande”. Förslaget i sig innebär således inte någon större skillnad från hur vissa kommunerna arbetar idag. Rädda Barnen tror inte att indragning av försörjningsstödet för att en person av olika anledningar inte kan eller vill tillgodogöra sig svenska, är rätt väg att gå för att barn och deras familjer

ska få bättre förutsättningar att klara livet i Sverige på ett värdigt sätt. Många familjer som erhåller försörjningsstöd lever i en extrem sårbar situation såväl ekonomiskt som socialt. Särskilt de som haft försörjningsstöd en längre period. Rädda Barnen ser därför med oro på förslaget framför allt på de situationer då försörjningsstödet riskerar att dras in, trots att det kan finnas barn i familjen. FN:s allmänna kommentarer nr 7 och 20 om barns rättigheter under den tidigare barndomen och ungdomsåren anger att "En uppväxt i relativ fattigdom undergräver barns välfärd, sociala integration och självkänsla, och minskar möjligheterna till lärande och utveckling. Att växa upp i absolut fattigdom har ännu allvarigare konsekvenser, det hotar barns överlevnad och hälsa, samt undergräver den grundläggande livskvaliteten". Vidare att "effekterna av fattigdom har djupgående följder under ungdomsåren. Ibland kan det leda till extrem stress och otrygghet, och till social och politisk exkludering". FN:s barnrättskommitté (2015) har rekommenderat att Sverige avsätter mer mänskliga, tekniska och ekonomiska resurser och utreder grundorsakerna till fattigdom i syfte att stärka strategierna och åtgärderna för att stärka program till stöd för behövande familjer, i synnerhet ensamstående familjer och de som lever under svåra socioekonomiska eller andra förhållanden. Om regeringen menar allvar med att göra ansträngningar för att få de mest utsatta familjer att tillgodogöra sig utbildning i språk och arbete, finns andra interventioner som ger större effekt, än ytterligare detalj- och kravstyrning i socialtjänstlagen.

Rädda Barnen vill även framföra att begreppet "språkplikt" är ett mycket olyckligt begrepp i förhållande till förslaget som anger att den enskilda vid behov ska delta i grundutbildning i svenska. Rädda Barnen möter många familjer i behov av försörjningsstöd som inte upplever att de blir bemötta med respekt och att det ställs orimliga krav utifrån deras livssituation. Ett exempel är familjer (oftast ensamstående kvinnor) som lever i strukturell hemlöshet, som trots psykisk ohälsa, ska ange hur många arbeten de sökt varje vecka istället för att de själva och samhällets aktörer riktar in sig på att ordna en bostad först. Vi ser en risk i att användandet av begreppet "språkplikt" ställer ytterligare krav som sätter den enskilde föräldern i en svår situation, som i sin tur riskerar att öka den ekonomiska utsattheten och ohälsan för barn i familjen. Att använda denna typ av begrepp riskerar att ytterligare bidra till en rädsla och känsla av att mista sin integritet och självbestämmande, vilket står i strid med de mål och grundläggande värderingar som ska präglade socialtjänstens arbete enligt portalparagrafen.

4.2 Uppföljning och statistik

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att följa hur kommunerna tillämpar den nya bestämmelsen. Som Rädda Barnen redogör för under avsnitt 4.1 och 7.6 ser vi risker med att barn kommer att drabbas negativt. Det är därför viktigt att det sker en uppföljning av bestämmelsen och en utvärdering av vilka effekter den fått för barn och deras familjer.

5.1 Föräldrapenning med kompletterande försörjningsstöd

Detta avsnitt redogör för problematiken kring ersättning på grundnivå inom föräldrapenningen, liksom resonemang som framkom av utredningen "En modern föräldraförsäkring". Vilken ännu inte landat i särskilt många konkreta förändringsförslag. Rädda Barnen har gjort en studie som visar på att den ekonomiska utsattheten är som störst för barn upp till att de är tre år. Det finns flera anledningar, men en av dem är den

låga grundnivån, som en förälder idag faktiskt inte kan klara sig på. Rädda Barnen vill i detta sammanhang återigen påtala att grundnivån måste höjas för att kompletterande försörjningsstöd inte ska behöva sökas.

5.4 Pågående satsning på öppen förskola och insatser under föräldraledighet

Det är positivt att regeringen och SKR arbetar med att sprida goda exempel inom detta område. Rädda Barnen har verksamhet tillsammans med föräldrar, både asylsökande och nyanlända, och språk är en viktig komponent i detta arbete. Bland annat så driver Rädda Barnen Sago-caféer där berättande och språk står i fokus såväl för föräldrar som för barn. Viljan att lära sig det svenska språket är stor och genom pedagogiska och lustfyllda metoder ökar motivation. Rädda Barnen bedriver även verksamhet med föräldralediga mammor i socioekonomiskt utsatta områden och ser potentialen i detta. En öppen förskola är en plats för lärande och utveckling, för så väl den vuxna som barnen.

Rädda Barnen uppmanar regeringen att säkerställa att det finns resurser till denna viktiga typ av verksamheter. För att underlätta kommunernas planering och för att goda exempel ska få fäste krävs långsiktigt finansiellt stöd. Regeringens stöd löper ut 2020, och eftersom många kommuner nu flaggar för budgetåtstramningar är det särskilt viktigt att detta inte får negativa konsekvenser för barn och deras familjer. Värt även att i detta sammanhang påminna om artikel 4 i Barnkonventionen som säger att ”konventionsstaterna ska till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att förverkliga barnets ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter”.

7.6 Konsekvenser för barn

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen svensk lag. I propositionen till inkorporeringslagen framhåller regeringen att konventionens ställning som lag också kan förväntas påverka utvecklingen av såväl befintlig som ny lagstiftning och att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen (prop. 2017/18:186 s. 74). Regeringen framhåller att barnkonventionen bör fortsatt synliggöras i förarbeten till lagstiftning där barnets rättigheter kan vara relevanta. Av barnkonsekvensanalysen framgår att ”socialtjänstens krav och de insatser som erbjuds arbetslösa föräldrar ska vara relevanta och anpassade efter den enskildes förutsättningar så att inte barnen oförskyllt försätts i en än svårare situation”. Utifrån regeringens ambition att i ny lagstiftning och i förarbeten beakta och synliggöra barnets rättigheter anser Rädda Barnen att detta konstaterande behöver utvecklas och framgå av författningskommentaren till den föreslagna bestämmelsen.

Helena Thybell
Generalsekreterare
Rädda Barnen